

PAKOE-ALAM II.
(foto Bongenaar).

PAKOE-ALAM III.
(foto Bongenaar).

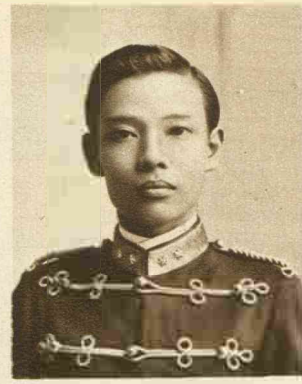
PAKOE-ALAM IV.
(foto Bongenaar).

PAKOE-ALAM V.

PAKOE-ALAM VI.
(Opgenomen vóór zijne verheffing tot vorst.)
(foto Cephas).

PAKOE-ALAM VII
die thans regeert.
(foto Cephas).

Het Javaansche Vorstenhuis „Pakoe-Alam” 1813-1913

DE jubelfeesten, die hier in Holland gevierd zijn geworden tot herdenking van het herstel der Nederlandsche onafhankelijkheid, nu honderd jaar geleden, zijn thans achter den rug. De lezers van dit blad hebben, voor zoover zij niet zelf aan de festiviteiten hebben deel genomen, dan toch zeker een denkbeeld kunnen vormen — dank zij de talrijke, goede reproducties in „Panorama” — van de wijze, waarop het Nederlandsche volk de groote gebeurtenis heeft herdacht.

Nu de opgewondenheid, de geestdrift, de opgewekte gemoederen allengs gaan kalmeeren, nu zal het zeker niet te veel geveerd zijn van de geachte lezers, om even hun aandacht te verzoeken voor een zaak, een herdenking ook van het honderdjarig bestaan van een vorstenhuis, ginds in de aziatische bezittingen van Nederland. Men wete echter vooraf, dat deze herdenking slechts uitgaat van den schrijver van dit artikel.

Ik zal het n.l. hebben over het Javaansche Vorstenhuis „Pakoealam”, waarvan eenige leden thans hier in Nederland studeeren. Om niet te vervelen zal ik daarbij kort zijn; zal ik den lezers geen saaië geschiedenis voor zetten, doch bepaal ik me alleen tot het strikt noodige om de zaak toe te lichten.

Het Pakoealamsche Huis dan is een van de vier nu nog bestaande vorstendommen op Java, dat in Indië bekend staat als het vooruitstrevendste leenrijk van de Nederlandsch-Indische regeering. Het gebied van den vorst ligt in de residentie Jogjakarta, welke bekend is door de ruïnen, overblijfselen van groote bouwwerken uit den Hindu-tijd, die zich daar en in de nabijheid bevinden.

Hoewel dit vorstenhuis een instelling was van het Engelsche tusschenbestuur, werd het toch later door de Nederlandsche regeering als zoodanig gehandhaafd, omdat het bestaan daarvan inderdaad veel gewicht legde in de schaal der koloniale politiek.

Het Pakoealamsche Huis werd n.l. door Raffles in het jaar 1813 tot stand gebracht met het kennelijke doel om daarmee een barricade in het leven te roepen, wat zeer urgent werd geoordeeld met het oog op de woelingen, bijzonderlijk in Jogjakarta. Men wete, dat vooral in die tijden de intrige — die overal ter wereld een hoofdrol speelt in vorstenhuizen — in het Jogjasche Sultanshuis hoogtij vierde. In ons geval kwam er nog het feit bij, dat men niet alleen met binnenlandsche, of laat ik zeggen familie-twisten te maken had, doch dat aan den anderen kant de vreemde regeering alle moeite deed, om invloed in de zaken te krijgen tot behoud van haar eigen gezag.

Het geïntrigee nam zulk een karakter aan, dat de Regeering in het jaar 1810 den Jogjaschen Sultan Hamangkoe Boewono II noodwendig moest afzetten. Het bestuur in den kraton werd toen door den kroonprins tot 1811 waargenomen, gedurende welken tijd de onttroonde vorst in het hof mocht verblijven. In 1811 weder in zijn eer hersteld zag de regeering om politieke redenen zich weder genoodzaakt om Hamangkoe Boewono II voor de tweede maal af te zetten. Raffles stuurde hem toen naar Poeloe Pinang in ballingschap; dit was in 1812. Vier jaar later werd de ex-sultan naar Batavia teruggezonden, terwijl een jaar later, in 1817, de Nederlandsche regeering hem naar Amboina als balling wegzond.

Daarop volgde de kroonprins zijn vader als Sultan III op, in welke hoedanigheid hij twee jaar slechts regeerde. De oudste zoon, dien hij naliet, was toen eerst 10 jaar oud. Desniettemin werd deze toch op den troon geplaatst, echter onder voogdij. Vorst Pakoe Alam I — waarover wij het nog zullen hebben — werd het vorstelijk kind als voogd aangewezen.

Dit feit was blijkbaar een misgreep van de regeering. Bij de andere prins van het hof van den Sultan ontstond er althans daardoor eenig verzet, hetwelk een lijdelijk verzet zou worden. Immers was Pakoe Alam I een vorst van een ander Huis, dat niets met het Jogjasche hof te maken had.

Hoe het ook zij, de laatste Sultan werd meerderjarig, kreeg het bestuur in handen, doch stierf helaas reeds in 1822 in den ouderdom van achttien jaar. Zijn eerste zoon, die toen twee jaar oud was, volgde hem op onder voogdij van de grootmoeder, de moeder, den oudoom Prins Mangkoe Boemi en den oom Prins Diponegoro.

De laatste, die nimmer kon dulden, dat de regeering als het ware alles regelde, wat het vorstenhuis betrof — en vooral toen er een baby-sultan was — werd later opstandeling, om in de toekomst de held te worden van den bekenden 5-jarigen Java-oorlog.

Zietdaar een meer dan beknopte schets van den toestand op Java, nu ± honderd jaar geleden. Schrijver dezes wilde daarmee enkel aantoonen, hoe het voor de regeering noodig was, in dien roerigen tijd zich te verzekeren van een zekere barricade, als tegenwicht van eventuele rebellige hoofden. Dat was de reden, dat Raffles het Pakoe Alamsche Huis stichtte.

Als het eerste hoofd van dit Huis werd gekozen den toenmaligen Pangéran Notokoesomo, broeder van den verbannen Sultan II, die na twee malen te zijn afgezet ten slotte toch weer op den troon kwam, juist toen Diponegoro zijn opstand begon.

Dat Pangéran Notokoesomo als hoofd werd gekozen

van het nieuwe vorstenhuis, vond blijkbaar hierin zijn verklaring, dat hij in die dagen uitblonk als 'n ernstige, intelligente en edele vorstzoon. Hij was een der weinige prinszen, die zich zeer interesseerde voor de Javaansche literatuur, terwijl de studie der politiek en der staatsinstellingen zijn lust en zijn leven was. Zeer diplomatisch van aard zijnde, was hij dan ook niet zelden de persoon, die botsingen tusschen familieleden wist te voorkomen door zijn tactvol en vredelievend optreden.

Ook zijn vader, de oude Sultan I, vond in hem een dankbaren, toewijdenden zoon. Het feit, dat de oude vorst eens aan dezen prins de zorg zijner kinderen toevertrouwde, teekent wel, hoeveel meer liefde en vertrouwen hij hem schonk dan aan den kroonprins, den toekomstigen troonopvolger. En hadde de sultan geest- en wilskracht genoeg gehad, dan had hij den Pangéran Notokoesomo reeds tot kroonprins verheven. Intusschen zagen we reeds, dat deze prins later als Pakoe Alam I voogd en regent werd gedurende de minderjarigheid van den Sultan III, een achterneef.

Hoewel hij eens beschuldigd werd van een complot te hebben gesmeed — waarvoor hij zelfs te Batavia werd geïnterneerd — toch bleek dit later een misleiding te zijn geweest. Hij werd dan ook daarna gerehabiliteerd.

Pangéran Notokoesomo dan werd den 17den Maart van het jaar 1813 door de Engelsche regeering verheven tot hoofd van het Pakoe Alamsche Vorstenhuis, hetwelk geheel onafhankelijk was van den Sultan en alleen onder suzeriniteit van Engeland stond. Toen was deze vorst reeds 53 jaar oud. Toch bleef hij 16 jaar lang het bestuur over zijn gebied voeren, totdat hij den 4den October 1829 stierf.

Zijn oudste zoon, die toen 44 jaar oud was, volgde hem op als Pakoe Alam II. Deze vorst regeerde gedurende 29 jaren en stierf in 1858, opgevolgd door diens zoon Pakoe Alam III, die tusschen 1858 en 1864 het land bestuurde en meer bekend stond onder zijn vroegeren naam Soerjo Sasraningrat.

Toen deze jonge vorst stierf liet hij twee zoons uit de padmi — d. i. de eerste gemalin — na, die echter nog onvolwassen kinderen waren, waarvan de oudste, d. i. Pangéran Arja Soerjaningrat, later blind is geworden. Tot opvolger werd toen uitverkoren Pangéran Nataningrat, die een zoon was van den ouderen broeder van den overledene. Tot goed begrip zij even vermeld, dat de bewuste oudere broeder, de eigenlijke kroonprins dus, reeds in 1857 gestorven was.

Deze vierde vorst van het Pakoealamsche Huis stierf in 1878 en werd als zoodanig opgevolgd door Pangéran Arja Soerjodilogo, een jongeren broeder van Pakoe Alam III.

Pakoe Alam V, die gedurende 22 jaren het bewind voerde, stierf den 6den November van het jaar 1900. Als bijzonderheid moet ik hier vermelden, dat deze vorst de eerste was, die zijn kinderen degelijk, europeesch school-onderwijs deed geven. De vooral in den laatsten tijd bekende en populair geworden Pangéran Notodirodjo, die in verscheidene besturen van nationaal-democratische verenigingen zitting neemt, is een zoon van Pakoe Alam V.

Pangéran Ario Notokoesomo, de oudste zoon van den evengenoemden vorst, mocht helaas slechts anderhalf jaar als Pakoe Alam VI regeeren. Toen hij in 1901 op den troon kwam, sukkelde hij reeds aan een ernstige keelaandoening, die hem spoedig ten grave zou slepen. Eigenlijk was het ook prins Notodirodjo, die toen het bestuur waarnam.

De lezer mag hier weten, dat de oudste zoon van den ziekelijken vorst, d. i. Raden Mas Soertio, indertijd in Nederland studeerde, en wel op 't gymnasium te Nijmegen. Reeds toen zijn vader nog Pangéran Notokoesomo was, stierf hij echter hier in het voor hem vreemde land, waar hij te Nijmegen begraven ligt.

Een jongere broeder, Raden Mas Ario Soerardjo,

RADEN MAS SUARDHY SURYANINGRAT,
zoon van Pangéran Ario Soerjaningrat, die wegens het schrijven van zijn brochure „Als ik Nederlander was!” uit Indië verbannen is; thans in Holland.
(foto C. L. Kooyker.)